

Ірина ФЕДОРОВИЧ

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Розглянуто актуальність аудиту ефективності управління державним боргом в рамках фінансового контролю, визначено його основні цілі та завдання. Розкрито методику проведення аудиту державного боргу в Україні в рамках 9 груп показників. Проаналізовано ключові показники ефективності управління державним боргом України. Визначено основні проблеми впровадження аудиту ефективності управління державним боргом в систему контролю та надано відповідні рекомендації щодо шляхів його удосконалення.

Існування дефіциту державного бюджету, що покривається здебільшого за рахунок державних запозичень, обумовлює зниження рівня економічної безпеки держави, зростання навантаження на бюджетну сферу та загострення боргової ситуації. З метою проведення виваженої боргової політики та мінімізації ризиків, притаманних державному боргу, актуальним є збільшення ролі аналітичної складової в процесі прийняття рішень у сфері управління державним боргом. Практика здійснення контрольних заходів свідчить, що доцільно перейти до періодичного проведення аудиту ефективності державного боргу шляхом запровадження сучасних методичних підходів при аналізі співвідношень основних бюджетних й економічних показників, що дасть змогу проаналізувати сильні та слабкі сторони боргової політики країни. Згідно з міжнародною практикою таку оцінку проводить незалежний орган з обов'язковим публічним оприлюдненням її результатів, кінцевим етапом якої має стати запровадження напрямів удосконалення управління державним боргом.

Практичні й теоретичні аспекти управління державним боргом досліджені в працях зарубіжних вчених, зокрема: Л. Красавіна, Дж. Міля, Б. Пінто, А. Тюрго, К. Хеллера; та вітчизняних – В. Андрущенко, В. Базилевича, О. Барановського, О. Василика, Т. Вахненко, В. Дем'янишина, О. Кириленко, І. Лютого, М. Савлука, В. Суторміної, В. Федосова, С. Юрія. Крім того, значний внесок у розробку методики оцінки ефективності управління державним боргом зробили експерти міжнародних організації (INTOSAI, EUROSAI) й Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Проте предметом їх досліджень були лише окремі аспекти і показники оцінки ефективності управління державним боргом.

Проте на сучасному етапі не достатньо розробленими залишаються процедури контролю й аудиту в системі управління державним боргом. Важливість окресленої проблематики та необхідність її вирішення складають вагомні аргументи на користь актуальності теми запропонованого дослідження.

Метою статті є аналіз методики проведення аудиту ефективності управління дер-

жавним боргом та пошук шляхів її вдосконалення. Для досягнення поставленої мети були визначені завдання: розкрити сутність поняття “аудит державного боргу”, сформувати систему показників проведення аудиту державного боргу в Україні та окреслити напрямки вдосконалення зазначеної методики.

Впродовж останніх років динаміка зростання державної заборгованості набула загрозливих темпів. Загальна сума державного та гарантованого державою боргу за період 2008–2013 рр. збільшилася у 3,1 раза. Витрати на обслуговування та погашення державного боргу також стрімко зростають, що зумовлює значні ризики щодо їх своєчасного й повного виконання. За оцінками Рахункової палати України, пікові навантаження боргових виплат на державний бюджет у 2009 р. становили 40 млрд. грн., а у 2010–2013 рр. середньорічні боргові платежі збільшились до 50 млрд. грн., що створює загрозу для стабільності економічної ситуації та фінансової безпеки країни [3]. За таких умов особливого значення набуває питання вдосконалення фінансового контролю в сфері управління державним боргом, що нерозривно пов'язане з необхідністю формування єдиної системи аудиту державного боргу.

Аудит державного боргу – це фінансовий контроль, метою якого є оцінка ефективності використання державних запозичень шляхом аналізу основних бюджетних та економічних показників для визначення боргової стійкості й уразливості державного боргу.

Стандарти Лімської декларації керівних принципів контролю ІНТОСАІ рекомендують проводити аудит державного боргу паралельно з традиційним контролем цільового використання державних запозичень, що дозволить покращити якісні характеристики боргової політики країни.

Впровадження аудиту ефективності державного боргу обумовлено потребою підвищення результативності, дієвості

державного фінансового контролю та поліпшення діяльності виконавчих органів влади щодо залучення та використання державних запозичень. Окрім функції контролю, аудит ефективності виконує важливу інформаційну функцію, забезпечуючи громадськість точною та всеосяжною інформацією про результати діяльності державних органів, ефективність використання залучених коштів.

Проведення аудиту державного боргу передбачає дослідження таких питань:

- ясність та зрозумілість ролі, відповідальності та цілей усіх суб'єктів управління державним боргом;
- відкритість для суспільства цілей управління державним боргом;
- розкриття усіх особливостей проведення боргових операцій;
- інформування суспільства про минулу, поточну та прогнозовану бюджетно-фінансову діяльність уряду;
- регулярне оприлюднення показників стану державного боргу, надання інформації про умовні зобов'язання держави [14, 35].

На сьогодні в Україні не сформований єдиний перелік критеріїв, що дозволяють оцінити ефективність використання державних запозичень, відсутня система показників для різних об'єктів і предметів контролю. Існують окремі методики проведення аудиту державного боргу, які використовує Рахункова палата України та Департамент боргової і міжнародної фінансової політики Міністерства фінансів України. Водночас аудит стану державних гарантій проводиться вибірково, а механізм контролю за залученням та використанням місцевих позик фактично відсутній.

На нашу думку, проведення аудиту ефективності управління державним боргом доцільно здійснювати шляхом аналізу 9 груп показників (рис. 1).

Рис. 1. Показники аудиту ефективності управління державним боргом*

* Складено автором.

В основі управління державним боргом лежить низка законодавчих норм, які регулюють операції та діяльність у сфері державного боргу. Аналіз нормативно-правих актів є обов'язковою процедурою аудиту державного боргу.

Відповідно до загальноприйнятої міжнародної практики під час проведення аудиту боргових зобов'язань доцільно керуватися законодавчими актами з питань державного боргу, де мають бути відображені такі аспекти:

- зрозуміла політика і стратегія з питань державного боргу;
- чітко визначені цілі здійснення боргових зобов'язань;
- установа, відповідальна за отримання кредитів від імені держави та проведення пов'язаних із цим платежів;
- орган, на який покладено погодження боргових угод;
- суб'єкти, уповноважені підписувати боргові угоди;

- установа, відповідальна за облік та управління у сфері державного боргу, а також здійснення пов'язаних з цим трансакцій і забезпечення гарантій повернення запозичених коштів;
- випадки та умови, за яких держава виступає гарантом повернення кредитів і позик;
- зобов'язання щодо оприлюднення звітів про стан державного боргу, у тому числі доступу до відповідної інформації [12, 18].

Впродовж останніх років в Україні прийнято низку рішень щодо розвитку та удосконалення нормативно-правових актів регулювання державного боргу. Зокрема, в новій редакції Бюджетного кодексу, підписаній Президентом України у липні 2010 р., вперше на законодавчому рівні визначено сутність гарантованого державою боргу, гарантованого АРК чи територіальною громадою міста боргу. Водночас змінено розрахунок показника державного боргу до ВВП (враховується не

лише державний, а й гарантований державою борг), розширено можливість доступу міст до кредитних ресурсів.

Однак значна частина нормативно-правових актів щодо регулювання державного боргу не доведена до логічного завершення. Зокрема, закон України "Про державний борг та гарантований державою борг" досі не ухвалений. Відповідний проект закону, розроблений Міністерством фінансів, внесений до Верховної Ради України лише у червні 2011 р. Зволікання із прийняттям даного закону призводить до виникнення суперечностей між положеннями окремих нормативних актів з питань погашення й обслуговування боргу.

Водночас недостатньо врегульованими залишаються такі напрямки, як управління умовними та гарантованими урядом зобов'язаннями, а також інституційні механізми інтеграції стратегії управління державним боргом до бюджетного процесу України.

Недосконалість законодавчої бази регулювання державного боргу зумовлює інституційну відокремленість та неефективний розподіл повноважень і функцій усіх суб'єктів управління державним боргом.

Оцінювання діяльності органів управління державним боргом є важливим етапом проведення аудиту.

В Україні вищим органом аудиту державного боргу є Рахункова палата, яка на щорічній основі проводить аналіз обґрунтованості величини державного боргу та ефективності використання державних запозичень. У 1998 р. Рахункова палата України стала членом INTOSAI, а у 1999 р. – Європейської організації Вищих органів аудиту (EUROSAI). Рахункова палата співпрацює зі Світовим банком, здійснюючи перевірку усіх кредитних ліній, відкритих ним в Україні [5].

Проте Рахункова палата України досі не володіє достатнім обсягом повноважень,

які дозволили б забезпечити її повноцінне функціонування як вищого органу аудиту. Значну проблему становить відсутність належного інформаційного забезпечення та розгалуженої інституційної структури.

Досі офіційно не ухвалена агентська угода між Міністерством фінансів України та Національним Банком України, а їх взаємодія в цілому здійснюється на базі законодавчих положень і постанов НБУ, погоджених з Міністерством фінансів України на етапі їх ухвалення. Крім того, вимога щодо обмеження доступу до фінансування за рахунок НБУ виконується лише частково. Вказані фактори стають на заваді досягненню належної практики проведення аудиту державного боргу [4].

Відомо, що у світі нема загальноприйнятої моделі організаційної структури управління державним боргом, котру можна було б використати як парадигматичну. Окрім того, аудиторю доцільно звертати увагу на дотримання основних критеріїв її побудови. Зокрема, на виконавчий орган покладаються функції щодо визначення основних напрямів управління державним боргом, регулювання та прийняття боргових рішень. Орган контролю та координації проводить моніторинг використання державних запозичень відповідно до рішень, які ухвалені виконавчим органом. Операційні органи покликані виконувати функції на переговорній стадії та під час обслуговування прийнятих рішень. Водночас аудитори мають з'ясувати, наскільки діяльність відповідних структур відповідає затвердженій стратегії.

Подальше проведення аудиту державного боргу доцільно здійснювати шляхом визначення необхідного обсягу державних запозичень.

Державні запозичення є одними із основних інструментів у системі бюджетних важелів впливу на економічні процеси як додатковий ресурс, що країна мобілізує

для вирішення пріоритетних завдань, так і з позиції наслідків дефіцитного фінансування на поведінку економічних агентів.

Перевірка порядку планування державних запозичень є складним процесом, який вимагає значного обсягу інформації та координації зусиль усіх державних органів. Надмірне залучення державних позик призводить до ревальвації обмінного курсу національної валюти, боргових криз, зростання негативного сальдо платіжного балансу, підвищує вразливість держави до коливань кон'юнктури на світових ринках. Нераціональна структура державних позик також стає причиною валютних і біржових криз.

Окремого нормативного документа щодо процедури планування державних позик в Міністерстві фінансів України немає. На практиці, на початку бюджетного процесу у Департаменті боргової та міжнародної фінансової політики визначається оптимальний обсяг запозичень та обсяг дефіциту державного бюджету відповідно до завдань боргової політики, з урахуванням планових надходжень від приватизації та інших неборгових джерел фінансування бюджету.

Аналізуючи проект державного бюджету на 2014 р., варто зазначити, що він затверджений з обсягом дефіциту

59547,2 млн. грн., що на 14,9% менше показника минулого року (табл. 1). Зокрема фінансування державного бюджету передбачено здійснити за рахунок нових державних запозичень і надходження коштів від приватизації державного майна. Передбачене перевищення надходжень від державних запозичень над сумою погашення державного боргу може призвести до подальшої акумуляції державного боргу України та зростання витрат на його обслуговування.

При цьому фінансування передбачається здійснювати переважно за рахунок внутрішніх запозичень, які збільшено на 7236 млн. грн. Тобто, політика державних запозичень зорієнтована на зменшення залежності економіки від зовнішніх кредиторів, що відповідає напрямкам боргової політики, які визначені рішеннями Кабінету Міністрів України.

Однією з найважливіших складових державної політики у сфері управління фінансами є прийняття боргової стратегії. Відповідні інституції мають діяти згідно зі стратегією (або програмою), доречною з точки зору соціально-економічного розвитку країни.

У 2013 р. Кабінет Міністрів України ухвалив Постанову "Про затвердження Середньострокової стратегії управління дер-

Таблиця 1

Планові показники обсягів запозичень, розмірів дефіциту державного бюджету та витрат, необхідних для погашення державного боргу у 2013–2014 рр.*

млн. грн.

Показники	2013 р. (затверджено)	2014 р. передбачено законопроектом	Відхилення	
			абсолютне	відносне
Дефіцит державного бюджету	69981	59547	-10434	-14,9
Державні запозичення, у т.ч.	154979	158084	3105	2,0
внутрішні	107684	114920	7236	6,7
зовнішні	47295	43164	-4131	-8,7
Погашення державного боргу	81068	95480	14412	17,8
внутрішнього	45474	59207	13733	30,2
зовнішнього	35594	36273	679	1,9

*Складено на основі [7].

жавним боргом на 2013–2015 рр.” [10]. Цим документом визначено середньострокову боргову політику держави. Основними борговими положеннями є необхідність погашення зовнішніх боргів, серед яких найбільший обсяг мають кредити МВФ, утримання державного боргу на економічно безпечному рівні, задоволення потреб держави у позикових коштах шляхом продовження співпраці з міжнародними фінансовими організаціями, підвищення конкурентоспроможності та інвестиційного клімату, покращення індикаторів суверенних ризиків України, удосконалення нормативно-правової бази з питань управління державним боргом.

Для реалізації визначеної боргової політики Кабінет Міністрів України передбачає регулярне розміщення державних цінних паперів з різними строками обігу, складення графіка проведення аукціонів ОВДП, узгодження напрямів боргової політики з бюджетною та грошово-кредитною, розширення переліку державних боргових інструментів, удосконалення інформаційно-аналітичної системи “Управління державним боргом”, проведення оцінки боргових ризиків.

На виконання вимог постанови Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку здійснення контролю за ризиками, пов’язаними з управлінням державним (місцевим) боргом” від 01.09.2012 р. затверджено Програму управління державним боргом на 2014 р. Відповідно до Програми плануються значні обсяги нових позик, більша частина яких буде залучатись із внутрішнього ринку капіталів (61,8%). У законодавчому акті чітко прописано, що в 2014 р. державний бюджет буде формуватись із використанням широкого спектру внутрішніх і зовнішніх боргових інструментів, співвідношення яких може змінюватись залежно від кон’юнктури фінансового ринку, а очікуваний обсяг сукупного державного боргу України становитиме 35% ВВП.

Такий показник не суперечить міжнародним стандартам, визначеним згідно з Маастрихтським договором, оскільки не перевищує 60%, однак значною мірою посилює тиск на державний бюджет [9].

Прийняття цієї Програми, на нашу думку, не стало основою для вироблення тактичних заходів з управління державним боргом і розробки програми державних запозичень, оскільки не зовсім об’єктивними видаються зазначені у плані окремі показники очікуваних результатів її реалізації.

Наступним етапом проведення аудиту державного боргу є оцінка впливу державних запозичень на економіку країни.

Динаміка обсягів державних запозичень та витрат з погашення і обслуговування державного боргу у 2008–2013 рр. показана на рис. 2.

Впродовж 2008–2009 рр. баланс отриманих державних позик та витрачених коштів на обслуговування і погашення державного боргу мав від’ємний характер, що свідчило про відсутність реального їх впливу на економічне зростання в Україні. Тобто, відбувалося відволікання коштів з економіки країни для виконання раніше утворених боргових зобов’язань.

У 2010–2013 рр. склалось позитивне сальдо залучень-витрат, проте значний обсяг державних запозичень використовується на погашення наявного боргу, покриття поточних потреб, а не на інвестиційні цілі. Відсутність реального впливу державних позик на економічний розвиток підтверджується й порівнянням темпів зростання ВВП та обсягів запозичень. Так у 2013 р. темпи зростання запозичень майже вдвічі перевищили темпи зростання ВВП, що пов’язано зі спрямуванням позикових коштів на рефінансування боргу, фінансування поточних витрат.

Витрати на обслуговування та погашення державного боргу також стрімко зростають, що зумовлює значні ризики щодо їх

Рис. 2. Динаміка обсягів державних запозичень та витрат на погашення і обслуговування державного боргу України у 2008–2013 рр., млрд. грн.*

* Побудовано на основі [1].

своєчасного та повного виконання. Значне зростання витрат на обслуговування державного боргу розпочалося після кризи 2008 р.

Аналізуючи структуру витрат на обслуговування та погашення державного боргу впродовж останніх шести років (табл. 2), спостерігаємо зростання витрат на обслуговування внутрішнього боргу у 17,2 раза, а витрати на обслуговування зовнішнього боргу за відповідний період зросли у 2,6 раза. Також збільшились витрати на погашення внутрішнього боргу впродовж 2008–2013 рр. у 11,3 раза, а витрати на погашення зовнішнього боргу – 15,8 раза. Та-

ким чином, в обслуговуванні та погашенні державного боргу основна частина витрат пов'язана саме із внутрішнім боргом.

Водночас частка видатків на обслуговування боргу у видатках державного бюджету впродовж останніх років зросла з 1,56% у 2008 р. до 7,85% у 2013 р., що свідчить про зростання боргового навантаження [3].

Джерелами інформації для розрахунку критеріїв і показників аудиту державного боргу є: фінансова звітність Державної казначейської служби України, Міністерства фінансів України, Рахункової палати України, матеріали звітів учасників бюджетного процесу; результати оперативного контро-

Таблиця 2

Структура витрат на обслуговування і погашення державного боргу впродовж 2008–2013 рр.*

млрд. грн.

Показники	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Обслуговування державного боргу	3,8	9,0	15,5	23,1	24,2	31,7
– обслуговування внутрішнього боргу	0,9	4,7	10,9	15,5	–	–
– обслуговування зовнішнього боргу	2,9	4,4	4,7	7,6	–	–
Погашення державного боргу	6,0	31,3	26,7	45,6	68,1	79,8
– погашення внутрішнього боргу	3,7	17,9	19,7	32,1	38,0	41,9
– погашення зовнішнього боргу	2,4	13,4	7,0	13,5	30,1	38,0

* Складено на основі [1]

лю, перевірок виконання бюджетів за звітний рік; матеріали науково-дослідних організацій; міжнародні стандарти статистики державних фінансів; дані про забезпеченість законодавчою і нормативною базою; система показників боргового навантаження. Спільним для усіх інформаційних систем з питань боргу є те, що вони забезпечують функцію накопичення, обліку, збереження та аналізу даних і документів стосовно запозичень, складових боргу, його обслуговування та погашення, інформації про надані гарантії тощо. З цих даних формується періодична статистична і фінансова звітність про стан державного боргу, боргові операції і зобов'язання.

Впродовж останніх років в Україні було впроваджено Інформаційно-аналітичну систему «Управління державним боргом». Вона розроблена для підтримки прийняття рішень в галузі управління державним боргом, пов'язаними з ним бюджетними ресурсами та макроекономічного прогнозування. Зазначені цілі досягаються шляхом повної інформаційної підтримки планування й обліку державного боргу, контролю витрачання запозичених коштів, виконання платежів з обслуговування і погашення державного боргу, розрахунку фактичних і планових показників державного бюджету, а також розрахунку й аналізу фактичних і прогнозних боргових показників [6, 25].

З метою оцінки стану системи і методології обліку та звітності в частині проведення операцій з борговими зобов'язаннями, на нашу думку, доцільно забезпечити відповідність облікових записів в реєстрах обліку первинним документам, а також оцінку повноти і достовірності відображення операцій в різних облікових реєстрах в конкретні моменти часу.

Не менш важливими для проведення аудиту державного боргу є аналіз показника надання державних гарантій. Аналіз

цільового призначення кредитів, що залучалися під державні гарантії, свідчить, що близько 60% кредитних ресурсів призначені не для інвестиційних проектів, а для вирішення проблем з раніше накопиченими боргами та фінансування державних закупівель обладнання. Міністерство фінансів України не забезпечує контроль за цільовим використанням кредитних ресурсів, наданих суб'єктам господарювання під державні гарантії. Така ситуація створює умови перекладання боргів суб'єктів господарювання на державний бюджет.

Важливим кроком для підвищення ефективності управління державними гарантіями стало ухвалення Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про управління ризиками, пов'язаними з наданням державних гарантій, та розподіл таких ризиків між державою, кредиторами і позичальниками» від 23.02.2011 р. [8]. Нормами зазначеного Положення передбачено ідентифікацію, оцінку та мінімізацію ризиків щодо прийняття рішення про надання державних гарантій, проведення моніторингу ризиків й розрахунків за гарантованими зобов'язаннями. Метою документа є забезпечення оптимального співвідношення між витратами на обслуговування боргу і ризиками, пов'язаними з державним боргом. Проте ухвалення цієї постанови не значно покращило ситуацію з наданням державних гарантій, оскільки як і в попередні роки, рішення КМУ приймають без належного обґрунтування, недостатньо врегульованими залишаються процедури й критерії відбору проектів для отримання державних гарантій, визначення їх граничних обсягів і умов надання урядом.

Тому варто наголосити на важливості вдосконалення нормативно-правової бази для проведення аудиту ефективності управління державним боргом. Зокрема, доцільно на законодавчому рівні визначити термін

“аудит ефективності управління державним боргом” і механізм розробки та погодження критеріїв його проведення, правові наслідки висновків, зроблених за результатами роботи. Оскільки, як свідчить проведений аналіз державної заборгованості, в Україні не створено єдиної системи правового, організаційного та економічного забезпечення порядку залучення державних позик та їх цільового використання. Основною причиною цього є неприйняття закону “Про державний борг та гарантований державою борг”. Відтак, управлінський ланцюг від залучення державних позик до їх використання та повернення є неефективним, а боргова політика не спрямована на потреби економічного зростання. Водночас дії Кабінету Міністрів України та Верховної Ради України при плануванні показників дефіциту бюджету, витрат з погашення державного боргу та обсягів запозичень є достатньо непослідовними.

Підсумовуючи вищезазначене, слід зауважити, що важливою проблемою впровадження аудиту ефективності управління державним боргом в систему контролю є формування органами фінансового контролю та виконавчої влади єдиної системи критеріїв. На нашу думку, проведення аудиту ефективності управління державним боргом доцільно здійснювати шляхом аналізу 9 груп показників: правова база, організаційна структура управління, планування обсягу державних запозичень, стратегія управління державним боргом, напрями використання залучених коштів, обсяг витрат на погашення та обслуговування боргу, надання державних гарантій, звітність та інформаційне забезпечення державного боргу.

На нашу думку, для більш повноцінного впровадження і використання аудиту ефективності управління державним боргом в Україні доцільно вирішити комплекс завдань:

1. Вдосконалити законодавчу базу щодо проведення аудиту ефективності

боргових зобов'язань та розподілу повноважень і відповідальності учасників за підготовку й результати його здійснення.

2. Розробити єдині форми і стандарти проведення аудиту державного боргу.

3. Сформувати адекватну систему обліку та звітності за борговими зобов'язаннями з охопленням усіх учасників процесу управління державним боргом.

4. Розробити методи оцінки ефективності управління державним боргом.

5. Вдосконалити програму підготовки кваліфікованих кадрів для забезпечення проведення аудиту ефективності боргових зобов'язань.

6. Визначити принципи підбору експертів, а також способи узагальнення експертних оцінок з окремих питань ефективності управління державним боргом.

7. Розробити підхід до формування і використання бази даних процесу управління державним боргом, технології моніторингу боргових зобов'язань та способів передачі й обміну даними між усіма учасниками боргового процесу.

Вирішення цих завдань сприятиме формуванню ефективної методики проведення аудиту боргових зобов'язань з метою забезпечення якісного переходу від фінансового контролю до аудиту державного боргу.

Література

1. Аналітичні матеріали щодо державного боргу за 2008–2013 рр. / Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/>

2. Брагинская Л. С. Проблемы перехода от финансового контроля к аудиту эффективности долговых обязательств // *Финансы и кредит*. – 2008. – № 30. – С. 20–23.

3. Висновки щодо виконання Державного бюджету України за 2013 р. [Електронний ресурс] / Рахункова палата України. – Режим

доступу: <http://www.acrada.gov.ua/doccatalog/document/16741935/>

4. Державний борг, міжнародна діяльність та фінансові установи [Електронний ресурс] / Рахункова палата України. – Режим доступу: http://www.acrada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/603707?cat_id=34761.

5. Звіт Рахункової палати за 2013 р. [Електронний ресурс] / Рахункова палата України. – Режим доступу: <http://www.acrada.gov.ua/doccatalog/document/16742074>

6. Мамишев А. В. Про аудит ефективності управління державним боргом // Фінансовий контроль. – 2013. – № 5. – С. 24–27.

7. Про Державний бюджет на 2014 р.: Закон України від 16.01.2014 № 719-VII [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/719-18>

8. Про затвердження Положення про управління ризиками, пов'язаними з наданням державних гарантій, та розподіл таких ризиків між державою, кредиторами та позичальниками: Постанова від 23.02.11 р. № 131 [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/131-2011-%D0%BF>

9. Про затвердження Програми управління державним боргом на 2014 р.: Наказ від

14.02.2014 № 62 [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish>

10. Про затвердження Середньострокової стратегії управління державним боргом на 2012–2014 роки: Постанова від 10.05.12 р. № 607 [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/607-2012-%D0%BF>.

11. Царук О.В. Інформаційне забезпечення статистичного аналізу та оцінки державного боргу // НТІ. – 2006. – № 1. – С. 35–38.

12. An Exercise of reference terms to carry out performance audit of public debt. INTOSAI, Public debt working group, 2007. – 74 p.

13. Blommestein H. J., Elmadag M., Ejsing J. W. Buyback and exchange operations: policies, procedures and practices among OECD public debt managers // OECD Working papers on sovereign borrowing and public debt management. – 2012. – № 5. – P. 12–14.

14. Medium-term debt management strategy. Analytical tool user guide / International monetary fund and The World Bank. – Washington, DC., 2008. – 261 p.